Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak

De Minister van Justitie en Veiligheid
Mevrouw D. Yeşilgöz-Zegerius
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Datum
10 mei 2022

Contactpersoon
J.M.E. Smilde

Onderwerp
conversiehandelingen

Geachte mevrouw Yeşilgöz,

Op 22 februari ontving de Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) uw verzoek tot advisering inzake het initiatief wetsvoorstel van de leden Van der Laan, Van der Woude, De Hoop, Westerveld, Kwint en Van Esch tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met het strafbaar stellen van handelingen gericht op het veranderen of onderdrukken van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit (strafbaarstelling conversiehandelingen). Met dank voor het uitstel dat ons is verleend, zal de WeCo in dit advies eerst ingaan op de bredere (gedachten)kaders waarbinnen dit wetsvoorstel past. Daarna zal de WeCo enige opmerkingen maken over een aantal aspecten van het wetsvoorstel.

Inleiding

In het wetsvoorstel strafbaarstelling conversiehandelingen wordt allereerst een niet strafrechtelijke norm gesteld: gender- en/of seksuele identiteit is eigen aan de persoon, en is niet vatbaar voor conversie door diverse soorten van activiteiten. Activiteiten/handelingen die alle gemeen hebben dat ze zijn gericht op het wijzigen van de bij die persoon bestaande identiteit naar een heteroseksuele seksuele gerichtheid of daarmee overeenkomende genderidentiteit. Om het moeizame acroniem SOGIECE[1] te vermijden, wordt hierna gesproken over conversiehandelingen (omschreven op p. 3 en 4 in paragraaf 2.1.1. als (diverse) "typen van handelingen"). Er wordt in de toelichting zeer uitgebreid verwezen naar wetenschappelijk onderzoek om uiteen te zetten dat conversiehandelingen niet te verantwoorden zijn in het licht van de wetenschap[2].

[1] sexual orientation and gender identity and expression conversion efforts, p.1 memorie van toelichting
[2] Zie toelichting, p. 1 en pp. 6 t/m 8. (Orthodoxe) theologie valt daarmee buiten de wetenschap.

In het wetsvoorstel wordt de strafbaarstelling voorgesteld in het nieuwe artikel 285ba Sr. van a. conversiehandelingen 'in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf, dan wel in het verband met een organisatie' bij minderjarigen, en b. soortgelijke conversiehandelingen bij een meerderjarige waarbij sprake is van misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht. De maximum gevangenisstraf bedraagt een jaar. Daarnaast wordt in alle gevallen het beroepsmatig of in organisatie verband aanbieden/uitoefenen van diensten die neerkomen op conversiehandelingen bij minderjarigen strafbaar. De maximum gevangenisstraf bedraagt zes maanden. Als een feit zoals omschreven in art. 285ba lid 1 of 2 wordt gepleegd door iemand die daarvan een gewoonte maakt en/of wanneer zo'n feit wordt gepleegd door twee of meer verenigde personen, wordt de maximum straf verdubbeld tot twee jaar.

Naar het de WeCo voorkomt zal dit wetsvoorstel in brede kringen van de huidige samenleving inhoudelijk niet op weerstand of verbazing stuiten. Hetgeen wordt gesteld in de toelichting op de pagina's 3 en verder lijkt de WeCo in dat opzicht juist. Dat lijkt ook te gelden voor hetgeen wordt beschreven over de mogelijke/te verwachten schadelijke gevolgen van conversiehandelingen[3]. Dat alles ligt naar alle waarschijnlijkheid wezenlijk anders bij diverse religieuze gezindten, zeker in de meer bevindelijke/orthodoxe hoek van dergelijke religieuze stromingen. Wie er (uit een orthodoxe geloofsbeleving) van uitgaat dat er een van/door God (of goden) gegeven "juiste ordening der dingen" is, ziet vaak alleen ruimte voor de eigen uitgedragen gender- en seksuele oriëntatie, of heeft in elk geval moeite met het beleven/uitoefenen van andere vormen van seksualiteit en genderidentiteit. Andere uitingsvormen zijn vanuit een dergelijke geloofsovertuiging zondig of ziek, of allebei. Of er in dergelijke kringen veel overtuigingskracht uitgaat van het door de indieners geciteerde rapport en wetenschappelijke onderzoeken, is daarbij maar zeer de vraag.
Tegelijkertijd moet een (ruime) meerderheid ook een minderheid binnen bepaalde grenzen inperkingen kunnen opleggen die, in de visie van die (ruime) meerderheid, schadelijk is voor de personen die tot op heden dit te verbieden gedrag (hebben) ondergaan.
Hier ligt ook meteen het probleem, er botsen grondrechten op elkaar. Dat vraagt maatwerk.

Het wetsvoorstel

Het wetsvoorstel zelf geeft aanleiding tot de navolgende opmerkingen.
Het voorstel beoogt allereerst minderjarigen beschermen. Daar lijkt de WeCo, mede gelet op de bijzondere kwetsbaarheid van die categorie personen, weinig tegen in te brengen. Die groep valt bovendien eenvoudig af te grenzen: onder de 18 jaar is een persoon minderjarig, en valt hij of zij dus onder de werking van dit verbod.
Ingewikkelder wordt het bij lid 2: meerderjarige personen die overgaan tot deelnemen aan/ondergaan van conversiehandelingen *doordat daarbij misbruik wordt gemaakt van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht*. Bij vraagstukken die zo direct raken aan bepaalde aspecten van een geloof, wringt daar al gauw de schoen: (een) voorganger(s) en/of daarmee gelijk te stellen andere prominente geloofsgenoot/-genoten binnen de eigen groep zullen "om bestwil" met betrokkene een gesprek hebben. Waar begint daarbij de strafbaarstelling? En wat als hij/zij niet de persoon/personen is/zijn die inhoudelijk verder gaat/gaan op het conversie-pad, kunnen die eerdere gesprekken dan worden aangerekend aan een derde die later wel tot conversie-handelingen overgaat? Het zal niet eenvoudig zijn om te bewijzen dat die derde dat ten tijde van de handelingen wist (of redelijkerwijs had moeten weten).

[3] Zie memorie van toelichting p. 6 t/m 8.

Het weghalen van het aanbieden van dergelijke therapieën /behandelingen/ begeleidingen bij professionele hulpverleners roept ook vraagtekens op. Hoeveel extra schade richten onbekwame/ongeschoolde "conversie-verleners" potentieel aan? Bovendien zijn er allerlei grensvlakken denkbaar; de behandeling/begeleiding door een professionele hulpverlener kan immers ook aspecten van "conversie" met zich meedragen als de persoon in kwestie zelf een probleem ervaart met zijn seksuele oriëntatie of gevoelens (ook al voelt een grote meerderheid van de bevolking dat probleem niet (meer) of in veel mindere mate). Valt niet eerder te overwegen de eigen tuchtrechters de professionele beroepsuitoefenaars te laten beoordelen? De WeCo adviseert de minister om deze aspecten van het wetsvoorstel nader toe te lichten.

Er is nog een ander punt dat ziet op de eigen positie van de meerderjarige persoon op wie de conversiehandelingen zich richten. Als de persoon zelf "er wat aan wil doen", dan blijft dat ook onder de werking van dit artikel mogelijk, zolang maar geen sprake is van minderjarigheid of van misbruik van uit feiten of omstandigheden voortvloeiend overwicht. Om die reden stelt de WeCo voor om van de overtreding van (in elk geval) het tweede lid van 285ba een klachtmisdrijf te maken. Hierdoor wordt voorkomen dat er een strafvervolging wordt ingesteld tegen een of meer personen, terwijl de (aanvankelijke) melder/aangever dit (inmiddels) niet meer gewenst acht. Dit zou wellicht ook kunnen gelden voor minderjarigen van 16 jaar en ouder, gelet op de omstandigheid dat die leeftijd in andere strafbepalingen wordt gezien als een leeftijd waarop een persoon op seksueel gebied grotendeels autonomie toekomt.
De strafverzwaring voor "het een gewoonte maken" van het aanbieden/uitvoeren van conversiehandelingen bij/met een ander en/of het plegen door twee of meer verenigde personen" vindt de WeCo niet onlogisch, aangezien een dergelijke strafverzwaring op meer plaatsen voorkomt in strafbaarstellingen[4].

De Wetenschappelijke Commissie van de NVvR,

Prof. mr. Th. A. de Roos
voorzitter

[4] Het betreft hier "door twee of meer verenigde personen" plegen, hetgeen (net) iets anders is dan medeplegen. Het gaat daarbij om twee of meer personen die fysiek aanwezig zijn bij de uitvoering van de conversiehandelingen. Overigens kunnen ook andere vormen van medeplegen bestaan; maar die vallen dan weer niet onder de strafverhoging van lid 4.